

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

A kiadónálban érvényre:	
Égész évre	16 kor
Hogydévra	4 c
Helyben káczon hordva:	
Égész évre	20 kor
Hogydévra	5 c
Világra postán szállítva:	
Égész évre	24 kor
Hogydévra	6 c

TISZÁNTÚL

POLITIKAI NAPILAP

Megjelenik minden nap a hétfő és
szombat utáni napok kivételével

Spektrális és kiadónál:
Nagyvárad, Apáczna-utca 3

A szerkesztőség káczon visszadátol
vagy megvásárolás nem vállalhatók.

Működésének és hirdetéseknek
kiadónálban intéseendő

Egyes mások ára 3 fillér.

A közönséghez.

— Válasz a sztrájkolók kiáltványára. —

A sztrájkoló nyomdai munkások kiáltványban fordultak ma a közönséghez. Különböző vádakat szórva, keserű panaszkodással tárják föl helyzetüket, amit önönmaguk teremtettek, hogy alapjában támadják meg a nagyváradai nyomda- és lapvállalatok létét. Csodáljuk, hogy komoly munkások a nyilvánosság elé lépve, igyekeznek elferdíteni a valót, hogy megtévesztve a közönséget, rokonszenvet csikarjanak ki törekvéseik számára. Kiáltványukban úgy tüntetik föl, mintha követelésük, melylyel a nyomdatulajdonosok ellen fölléptek, jelentéktelen, szerény és méltányos kérelem volna: 9 órai munkaidő, 11 frt hetibér a nappali és 13 frt az éjjeli munkások részére. Ha követelésük ennyiből állna, nem került volna harcra a sor, mert hiszen az említett bért a legtöbb nagyváradai nyomdában átlag megkeresik a munkások, akiknek megélhetését ez a keresmény mindenestre biztosítja. Azonban a valóság az, hogy oly hihetetlenül túlzott követeléseket támasztanak, amelyek teljesítése egy-egy lapvállalatnak 4000—5000 koronányi évi föbbletkiadást okozna, ami a vállalat összeroppanásának veszedelmét jelentené. Azok a nyomdatulajdonosok, akik a sztrájkolók frázisa szerint a munkások zsirján hízta el, a valóság szerint pedig vállalataik fenntartásánál súlyos anyagi küzdelmeket vivnak, elmentek a méltányosság legszélső határáig, de a békességre irányuló szándékuknak a sztrájkolók merev magatartásán hajótörést kell szenvednie. A követelések, amelyek részleteikben nem érdekelhetik a közönséget, ismételjük, a nyomdatulajdonosokra, lapvállalatokra elbirhatatlanul súlyosak. Ami a kiáltványnak azt a megjegyzését illeti, hogy eddig négy nyomdatulajdonos teljesítette követelésüket, ki kell jelentenünk, hogy az a négy nyomda együtt véve nem foglalkoztat fél annyi munkást, mint egy-egy olyan nyomda, mely lapot állít elő. Addig is tehát, míg módunkban lesz a közönséget megfelelően szolgálhatni, továbbra is szives elnézést kérünk a hibánkon kívül történő hiányokért.

A kibontakozás utján.

Tisza és Apponyi békekötése.

Azok, akik az ország érdekében forrón óhajtották, hogy a béke és rend mielőbb helyreálljon, nagy megnyugvással fogadják a tegnapi nap rendkívüli fontosságú eseményeit. — A szabadelvű párt tegnap délelőtti gyűlésén ugyanis eldőlt a dolog, hogy a párt egysége nem bomlik föl, mert Apponyi Albert gróf és hívei

támogatják Tisza István kormányát. Apponyi Albert gróf kifejtette beszédében azt a kívánságát, hogy Tisza István kormánya azonosítsa magát a nemzeti törekvésekkel, egyébként a volt nemzeti pártiak a katonai kérdésekben fenntartják maguknak a cselekvés szabadságát. Az új miniszterelnök erre megnyugtató kijelentéseket tett. A párt ezután a kilenczes bizottság elaborátumát Tisza István módosításaival egyhangulag elfogadta. — *Tisza István* gróf tegnap este Bécsbe utazott a miniszteri listával. Ma bemutatja a királynak és vasárnapra közli az új kormány kinevezését a hivatalos lap, úgy hogy szerdán az új kabinet bemutatkozhatik a házban.

A szabadelvűpárt értekezlete.

Budapest, okt. 30. A szabadelvűpárt értekezlete délelőtt tíz órakor kezdődött. Jossipovics Imre felszólalása után, ki a horvát álláspontot fejtegette Apponyi Albert gróf hosszabb beszédben kijelentette, hogy *ha Tisza folytatni fogja Széll politikáját, őt támogatja.* Tegnapelőtti beszéde nem volt állásfoglalás, csupán a kilenczes bizottság elaborátumán a Tisza István által tett módosítások bírálata. Itt azonban arról van szó, vajjon a párt a katonai program alapján támogathatja-e az alakítandó kabinetet. Miután Tisza politikai programja lényegileg azonos avval, melynek alapján Apponyi a szabadelvűpártba belépett, a szülő *hajlandó támogatni Tiszát*, aki ha sikerül neki az országot alkotmányos módon, a válságból kivezetni, *oly érdemeket szerez magának*, hogy jogcíme van *mindnyájunk osztatlan támogatására.* (Általános élénk tetszés.)

Apponyi kijelenti, hogy bár a katonai igazságszolgáltatás és nevelés tekintetében nem mindenben válósnak meg kívánságai, mégis előnyösebbnek tartja a csekély haladást a párt egész erejével biztosítani, mint messzebbmenő követelések kedvéért kisebbséget alkotni. A katonai nevelésre vonatkozó programpontról egyébként teljesen megfelel annak, amelyet szülő 1889. évben Tisza Kálmán kormánya idején benyújtott és melyet most megboldogult ellenfelének fia terjeszt a parlament elé. (Élénk tetszés.) Nem sértődtem meg azon, ugymond, hogy a zászlót, melyet én hordoztam, most más kitűzi a vároromra. Elfogadja a programot, mert nem akar hozzájárulni, hogy az eszmék, melyekért egész életében küzdött a megvalósulás első stádiumában hajótörést szenvedjenek.

Ivánka Oszkár kijelenti, hogy a Tiszakabinet bemutatkozása után *kilép a pártból.* Hieronymi Károly mindenben elfogadja Tisza programját. Utána Szentiványi Árpád fejtegeti, *kívánatos hogy a régi nemzetipártiak vonuljanak ki*, mert ezáltal a már leszerelni kész obstrukció új erőt nyerne.

Szentiványi Árpád után Ivánka Oszkár kijelenti, hogy mindenben elfogadja Szentiványi álláspontját. Széll Kálmán Szentiványi állás-

foglalását, valamint Apponyi magatartását legnagyobb mértékben hazafiatlannak tartja. Elfogadja a módosított programot, bár a szóló programja más volt. Apponyi kijelenti, hogy a felségjogokra vonatkozó pont első bekezdését nem fogadja el, föntartja a bizottságban kifejtett álláspontját, Szentiványi beszéde után azonban egyelőre nem vonta le maga részére a konzekvenciát.

Erre a párt elfogadta a kilenczes bizottság programtervezetét. Tisza módosításaival Tallián Béla elfogadta a neki felajánlott földművelésügyi tárczát. A volt nemzetipártiak közül ketten államtitkárok lesznek, közülök egyik Bolgár Ferencz.

Az értekezlet után.

Az értekezlet után Gajáry Géza felkereste Apponyit, Kubinyi pedig Szentiványi Árpádot és békejobbot nyújtottak egymásnak, megmagyarázván a félreértéseket.

Budapesti tudósítónk telefonjelentése szerint Tisza István gróf kijelentette, hogy a mai nap eredményei a legszebb reményeket nyújtják arra nézve, hogy az országot kivezethetik a válságból és a nyugalom helyreáll. Azt hiszi, a történeteknek az ellenzékre is nagy hatásuk lesz. Mindent megmentettünk a nemzet jogaiból — ugymond — a mit csak lehetett. A födolog most már, hogy megnyugtassuk a nemzetet. Minden erőnköt erre kell fordítani.

Az új kabinet.

Az új kormány listája, a király személye körüli miniszter kivételével, akinek állására Fejérváry Géza grótot szeretnék megnyerni, készen is van már. A lista szerint Lukács László, Hieronymi Károly, Tallián Béla, Berzeviczy Albert, Nyíry Sándor, Plósz Sándor lesznek az új kabinet tagjai az elnökön kívül. Kinevezésük előreláthatólag holnap megtörténik. Államtitkárokkul Vojnich István bárót, Feilitzsch bárót, Teleky Sándor grótot, Veres Lászlót és Serényi Bélát emlegetik. A mai értekezlet híre Bécsben is óriási föltűnést keltett.

A Ház elnökének lemondása.

Apponyi Albert levelet intézett Tallián Béla alelnökhöz, a melylyel fölkéri, hogy hozza a Ház tudomására azt az elhatározását, hogy a házelnöki tisztéről lemond.

H I R E K

* **Rendkívüli kiadásunk.** A súlyos órákban is, melyek a nagyváradai sajtó lélekzetvételét, működését megnehezítik, minden rendelkezésünkre álló erővel igyekszünk szolgálni közönségünket. Tegnap pénteken rendkívüli kiadásunk adott számot a politika legfrissebb, nevezetes eseményéről, hogy az országos szabadelvűpárt értekezlete egyhangulag elfogadta Tisza István módosításával a kilenczes bizottság elaborátumát. A rendkívüli kiadást nagyváradai előfizetőink a kora délutáni órákban kézhez kapták

* **A hercegprímás nevenapja.** *Vaszary* Kolos bíbornok hercegprímás tegnap ülte meg nevenapjának hetvenyedik évfordulóját budavári palotájában. Ez alkalomból az agg főpaphoz az ország minden részéből érkeztek üdvözlő táviratok s a budapesti központi papnevelő intézet előjárósága testületileg tisztelgett nála; a hercegprímás örömmel fogadta a szerencsekivánatokat. A fővárosi papság, az esztergomi főkáptalan küldöttsége *Boltizsár* püspök vezetésével s udvari papjai, élükön *Walter Gyula* prelátskanonok irodaigazgatóval üdvözölték. Szerencsekivánataikat kifejezték: *Apponyi Lajos* gróf magyarországi udvarnagya, *Wlassics Gyula* közoktatásügyi miniszter, *Márkus József* főpolgármester, *Székely Ignác* államtitkár és még sokan. Küldöttségileg az esztergomi főkáptalan, a budapesti egyetem hittudományi kara, a budapesti kerületi papság, a fővárosi hitoktatói kar, a primási uradalmi tisztikar, valamint Esztergom városa. A hercegprímás délben disztribúciót adott, amelyre a küldöttségek és az udvari papok voltak hivatalosak.

* **Bánffy Dezső báró üdvözlése.** *Bánffy* Dezső báró m. kir. főudvarmestert, a lipótvárosi kaszinó elnökét, mint *Budapestről* jelentik, hatvanadik születése napja alkalmából a kaszinó elnöksége és választmánya *Ballay* Lajos min. tanácsos vezetésével tegnap küldött üdvözlő levelet budai palotájában. *Bánffy* báró a küldöttség tagjainak tisztelgetésére ebédet ad.

* **A reformáció emléknapja.** Ma szombaton 9 órakor az evangélikus növendékek s ifjak a Körös utcai templomban ifjusági istentiszteletre gyűlnek, melyen a szülőket s másokat is örömmel látnak. Vasárnap 10 órakor reformációi emléknap lesz a templomban, melyre a presbiteriumot s a híveket ezennel meghívom. A prédikáció után az ifjuság áldozni fog. *Ev. egyház.*

* **Az új székház első lakója.** A szent László-téren pompázó díszes városi palotában fészket vert az első fecske. A mérnöki hivatal, nem várva be a költözés hivatalos terminusát, behurcolkodott az új székházba. A hivatal a második emeletnek a Körösfelé néző szárnyát foglalta el és szép tágas, világos helyiségeivel tökéletesen megfelel a hivatal céljainak. A mérnöki hivatal példáját különben követte a főügyész is, a ki ügyosztályával szintén elhelyezkedett már az új városházán. A hivatalos költözés most már végleges program szerint november 16-án kezdődik meg.

* **Halottak napja.** Napok óta mindtöbben látogatják a temetőket, hogy szeretett halottaik sírjait rendezzék, feldiszhessék halottak napjára. A temetőben ez évben is lerójjá a közönség kegyeletét, a sírokon kigyulnak az emlékezés lobogó lángjai s ima kél az ajkakon az elhunytakért. A szentársulat tagjai holnap, vasárnap kivonulnak néhai *Sándorffy* Józsefnek, a nagyváradi színésznek bőkezű mecenásának sírjához, az ősi temetőbe, továbbá meglátogatják *Bo dorfi* és *Rónai* Gyula sírját. A nagyváradi hírlapírók ellátogatnak b. e. *Iványi* Ödön hamvaihoz. Az ipartestületi ifjuság önképzőkör Nagy Sándor 48-iki honvédtábornok szülőházánál és *Rulikovszky* Kazmár sírjánál rójjá le kegyeletét. — A jogakadémiai ifjuság, mint értesülünk, ez évben nem rendez gyászünnepélyt s nem zarándokol ki testületileg a temetőbe. A premontrai rend templmában holnap, vasárnap, este 5 órakor litánia és gyászbeszéd lesz; a Szent László templomban délután 6 órakor litánia s utánna körmenet vonul ki a Zöldkert temetőbe.

* **Városi közgyűlés.** Nagyvárad város törvényhatósági bizottsága tegnap folytatólagosan letárgyalta a csütörtökről még elintézetlenül maradt ügyeket. A tisztviselőknél kívül csupán három bizottsági tag volt jelen. Az előző napi gyűlés jegyzőkönyvének hitelesítése után *Gombay* János nyug. közs. elemi iskolai tanító kérelmére nyugdíját a 4%-os milleniumi pótlékkal kiegészítették. — *Bugye* Mátyás utmester felebbezését kiadták a jogügyi bizottságnak véleményezés végett. A nyugdíjbizottság ugyanis elutasította *Bugye* Mátyást azon kérelmével, hogy ideiglenes minőségben eltöltött szolgálati idejét számítsák be. — Ezekon kívül elfogadta

a törvényhatóság az előlerjesztett hat darab szerződést s a közgyűlés négy óra után véget ért.

* **A nagyváradi 48-as honvédek kegyelete.** Gróf *Bethlen* Gergely 48—49-es honvédezedes és olasz királyi tábornoknak a kolozsvári köztemetőben felállított emléksobrát holnap, vasárnap leplezik le. A biharmegyei és nagyváradi 48—49-es honvédek díszes koszorút helyeznek a szoborra, a melynek széles nemzeti színű szalagján arany betűkkel „A biharmegyei és nagyváradi 48—49-iki honvédegyelet gróf *Bethlen* Gergely 1848—49-iki honvédhuszár ezredes emlékének” felirata van. A nagyváradi öreg bajtársak koszorúját *Lánszky* József helyezi a szoborra.

* **Önnepeste a színházban.** A Szigligeti színházban tegnap, pénteken este *Sándorffy* József emlékére ünnepelték. A műsort *Várady* Antalnak *Uj oltár* című dramoletete vezette be, a melyet a Szigligeti színház megnyitására írt az illusztris szerző s a mely a magyar színezetnek és első nagy mentorának *Sándorffy* Józsefnek apoteosisa. Utána *Szalóky* Elek színpadi idilljét a *Télapót* adták, majd *Keszler* rendkívül ügyes rendezésével *Kerner* Jenő és *Herodek* Károly *Magyar dal* című melodramját, azt az országos híru művet, a mely miatt *Kerner*, a szegedi honvédkerület karmestere és a szöveg írója, a ki honvéd főhadnagy volt, rangjukat veszítették. A szép este nem mindennapi élvezetének — fájdalom — kicsi közönség volt részese, a mit annak tulajdonítunk, hogy a szedősztrájk miatt a közönség figyelme nem volt felhívható az est nevezetességére és hogy a — katonaság teljesen távol tartotta magát az előadástól. De ez a közönség lelkesen tapsolt, különösen a magyar dal apoteozisának. Ma egyébként megismétlik *Télapót* és a *Magyar dalt*, a melyek előtt a *Parasztbecsületet* adják; előre látható, hogy ez alkalommal zsufolt ház előtt.

* **A költözködés.** Tegnap az a hír volt elterjedve a városban, hogy a rendőrség kido-bolta, mikép vasárnap, november 1-én költözködni nem szabad. Ezt a hirt a rendőrség megczáfolja. A törvény és a városi szabályrendelet értelmében vasárnap szabad költözködni.

* **Pályázat a jogakadémia tanszékére.** A nagyváradi jogakadémián *Magyari Géza* távozásával megüresedett tanszékre, most írta ki a pályázatot a vallás és közoktatás ügyi miniszter. A hivatalos lap tegnapi számában közzétett pályázat lényege a következő: ha rendes tanár neveztetik ki a tanszékre, az évi javadalmazás 4000 korona fizetés 800 korona lakbér, ezt évenkénti 400 koronás kor pótlékkal; ha pedig rendkívüli tanár neveztetik ki, az évi javadalmazás: 2800 korona fizetés, 700 korona lakbér, 200 koronás korpótlékkal. A pályázók eddigi működését vázoló rövid életrajzzal ellátott folyamodványukat 1903. évi december 1-ig a nagyváradi jogakadémia igazgatóságánál tartoznak benyújtani. Az előképzettség, irodalmi működésen kívül megkívánatik hogy a pályázók kath. vallású legyenek.

* **Uj hadapródok.** A honvédelmi miniszter tegnap leiratban értesítette a város közönségét, hogy Nagyvárad város alapítványi helyére *Kovács* Dánielt és *Igaz* Ödönt vették föl.

* **Uj pályázó a Szigligeti színházra.** *Somogyi* Károly bérelte a színházra tudvalevően 1905. október 1-én lejár. A Szigligeti színházra, mint halljuk, *Lovassy* Andor, az ismert nevű író, *Tordamegye* főjegyzője is pályázni fog.

* **Ujjonczok bevonulása.** Az ujjonczok novemberi eskütétele elé az idén fokozottabb érdeklődés nézhet mert az ex-lex idején tudvalevően csak önkéntesen bevonult ujjonczai vannak a hadseregnek. Annál érdekesebb, hogy november 1-én a honvédség zászlója alatt mintegy ötszáz ujjoncz teszi le az esküt, de már a közös hadseregbe csak körülbelül százötven ujjoncz jelentkezett. A közöshadseregbeli ujjonczok a Szt. László templomban hallgatnak

misét, amelyet *Pálfi* Béla hittanár mond, a ki beszédet is intéz az új katonákhoz, míg a honved ujjonczok számára *Kozáry* Gyula hittanár szolgálta misét és mond beszédet. A hivatalos eskütételei szertartás azután a kaszányokban folytatódik.

* **A népkönyha választmányi ülése.** A népkönyhát fentartó orth. izr. négyesület választmánya *Kurländer* Rafaelné elnöklésével ülést tartott, amelyen a népkönyha megnyitásának dolgát és a jótékony intézmény jövő évi költségelőirányzatát vitatták meg. Jelentést tettek a népkönyha vagyoni gyarapodásáról. A népkönyhát november 1 és 15-ike közt nyitják meg. Az 1904. évi költségelőirányzat tervezetét 7550 kor. bevétellel ugyanannyi kiadással szemben változatlanul elfogadták.

Törvénykezés.

* **Huszonkétéves váltóhamisító.** Egy egyszerű szalontai paraszt ember *Németh* István nem kevesebb, mint 22 rendbeli váltóhamisítással vádolva ült tegnap a törvényszék előtt. Megindító látvány volt, amint az öreg paraszt komoran, megbánással arczán, sorban beismerte a terhére váltóhamisításokat. Nem is volt egyéb mentsége, mint:

— A nyomor tekintetes törvényszék, a nyomor — tizenhét éve beteg a feleségem, sokba kerül a gyógyszer, az orvos . . .

Nem is kívánta a vádlott megbüntetését egyik sértett sem. *Lázár* Márton kir. alügyész a 22 váltóhamisítás miatt szigorú büntetést kért. *Dr. Krüger* Aladár védő ellenben kérte a túlnyomó enyhítő körülmények, vádlott töredelmes beismerése, nyomora és a miatt, hogy kárt senki sem szenvedett, a 92. §. alkalmazását, mert a 22 hamis váltó nem az erkölcsi sülyedésnek, hanem a nyomornak mélységét bizonyítja. A beszéde alatt az öreg paraszt felállott s egyszerre csak megeredtek a könnyei, végig futottak napbarnította ráncos arczán, és úgy hallgatta a védbeszédet . . . A törvényszék *Fassie* Pál elnöklete alatt a védelem álláspontjára helyezkedett s *Németh* István a 92. §. alkalmazásával legenyhébben, 8 havi börtönnel büntesse, abból is 3 hónapot kitöltöttek vett.

* **A peresztett szoczialisták.** Ismeretes az a per, amit a szoczialisták nevében *Bokányi* Dezső indított *Kaas* Ivor báró képviselő ellen, a ki a képviselőház ülésén azt hozta fel ellenük, hogy a kormánypártnak pénzért tesznek szolgálatot. A budapesti kir. törvényszék tegnap tárgyalta a panaszt és *Bokányi* Dezsőt elutasította.

Táviratok és telefonhírek.

Megoperált királyné.

Athén, okt. 30. *Olga* királyné kin *Pétervárott* orvosi műtétet hajtottak végre, gyógyulni kezd. A műtét egy órát vett igénybe és titokban történt, nehogy a királyné gyermekeit nyugtalanítsa.

A szerb királyi pár hagyatéka.

Belgrád okt. 30. A szerb bíróságok jelenleg *Sándor* király és *Draga* királyné hagyatékának rendezésével foglalkoznak. Bár számszerű kimutatás még nincs, annyi már is megállapítható, hogy *Sándor* király hagyatéka, amely *Draga* királynétól elkülönítve kezeltek, actív és így az osztrák és magyar hitelzők is minden valószínűség szerint teljes kielégítést fognak nyerni.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vuoskios Gyula.**